

A quaranta ans, o gaire, dins un acamp de la revista Lemouzi, ausís Jean Mouzat parlar dels trobadors dins la lenga de l'ostal. Segond element fondator : la poesia se pòt escriure en occitan. Sortís d'aquesta descobèrta lo primièr poèma en òc, 'La lenga que tant me platz'.

Aital, l'òbra poetica es portada per las doas lengas. Los grands tèxtes de *Poésie modale* son en francés ; los saumes, essencialament en occitan, mas, dins una part d'entre eles, las doas lengas alternan. Non pas en traduccion, mas coma aquò veniá dins l'escritura que, "c'est le poème qui choisit sa langue". Un bilinguisme que revèrta l'emplec de las lengas dins la vida vidanta.

Una personalitat rica de sas contradiccions, ni per sa generositat, sa larguesa, son umor, son sens de l'acuèlh, en fach una complexitat qu'assegura un cèrt compàs.

Se caracteriza primièr per un balanç entre conformisme e avant-gardisme.

Costat conformisme, la practica religiosa es en primièra linha e mai la coeissença e frequentacion dels tèxtes sacrats que l'òbra ne pòrta la marca⁴. Viure dins la "maison" (per dire la cosina, membre central de vida) sens cambiar gaireben res de son aspècte ancian, se declarar contra l'IVG⁵, trobar que lo drech de votar per las femnas es pas una necessitat⁶.

De comportaments d'avant-gardisme venon contrabalançar lo conformisme.

Marcela pren lo partit de las 'filhas-maires' a una epòca que la mentalitat es a la reprobacion e exclusion de las filhas que fan pascas abans los rampals. Menava lo tractor en short, primièra de la comuna a se vestir aital. Se mari-dèt pas⁷. Dintrava las vacas de nuèch quand l'urgéncia poetica comandava e passava abans tot. Faguèt valer lo ben sola. Causir d'escriure al masculin n'es aici la marca mai bèla. A la question sovent pausada, respondiá per un palm de nas: «C'est plus facile pour les accords.» Mai seriosament, considerava que la poesia s'exprimis a través un èsser non genrat, lo poèta, votz universal.

E pasmens, l'escritura pòrta la marca del femenin. S'agís pas aici de parlar d'escritura femenina, çò qu'ela recusariá, se volent pas embarrada dins una categoria sovent considerada coma menora. L'escritura delpastriana es tota de fluiditat, amb un lexic que la tematica de l'aiga i es recurrenta, la mar matriça del vivent, la nocion d'escolament ('riular' es omnipresent). «Òm escriu amb sas tripas», diguèron d'unas, amb son còrs, son sèxe biologic, son èsser-al-monde femenin doncas per Delpastre. Fluiditat, aiga, escolament, son tant de caracteristicas d'un èsser femenin presentas dins l'escritura.⁸

4 . Veire *Natanaël jos lo figièr*, las referéncias nombrosas e las influéncias dels tèxtes religioses.

5 . S'explica per sa religiositat e subretot per son respècte de la vida, del vivent.

6 . Una inutilitat deguda al fach que, Marcela o sap, dins son mitan rural, lo butletin que l'òme metrà dins l'urna serà estat discutit e decidit per lo parelh.

7 . «Que Robert voulût bien admettre qu'il ne m'empêcherait pas d'écrire était le comble. Il eût fait beau voir qu'il m'interdît! Ah, le bon prince! Il m'autorisait... Et moi je lui disais merde!» *Le Jeu de patience*, p.342.

8 . Veire nòstra comunicacion a las jornadas d'estudi Marcela Delpastre, novembre de 2024, *Du féminin dans l'écriture delpastrienne*, per paréisser cò de Garnier-Flammarion en 2026.

Naturalament avenenta e gaujosa, noirissiá pasmens un mal-èsser prigond. Encara a la tota fin de sa vida, se demandava s'auriá valgut melhor que menèsse una vida «normala», valent a dire se maridar, aver d'enfants, menar lo ben cotria amb un òme o faire son òbra. Un questionament ancorat dins la consciéncia que lo país se morís e que la lenga n'es a las espèrras. Ça que la, una nuança s'impausa que ditz lo drama de tot.a escrivan.a en lenga d'òc. Dins lo recuèlh *Saumes pagans*, lo saume 'Queu País' proclama:

«E be que duerma. Qu'è quò me fai ? Ai parlat tròp de temps per'queu país de mòrts. Qu'achabe de morir! 'Queu país qu'escopís dins lo nas d'aquilhs que lo chantan.»

e, parallèlament, 'L'Aubre vièlh' afortís:

«Per lo tuar, 'queu país, tant que parla sa lenga en flors de l'aubre vièlh, non n'es pas naissut lo chaçador.»

En 2025, cent ans fa que naissiá Marcela Delpastre. Res la predisposava pas a venir lo poèta e l'escrivana màger que foguèt. Res si que non un estacament prigond al vivent, a una lenga, una apartenéncia a una tèrra, una capacitat a s'esmeravilhar de la beutat de la creacion e, quand trobarà los mejans poetics, aquela «incandescéncia de la paraula» (Ives Roqueta) que pòrta sa poesia dins las esfèras pus nautas.

Lo drama de sa vida es una reconeissença tardiva de son òbra e l'anatèma portat sus ela coma femna-poèta-paisana-lemosina. Çò que l'empachèt pas de se definir sovent amb aquestes dos pòles: «ieu que sui paisan e ren de mai si n'es poèta.»

Miquèla Stenta febrèr de 2026

QUALQUES ESTUDIS SUS LA FEMNA E L'ÒBRA

Plein chant, n°71-72, Dossier rassemblé et présenté par Jan dau Melhau, 2000-2001. Revista Lenga e país d'òc, n° 52-53, *Marcela Delpastre, una cosmogonia del vivent*, dossier rassemblé et présenté par Miquèla Stenta, CRDP de Montpellier, 2012.

Marcelle Delpastre à fleur de l'âme, Miquèla Stenta, Vent Terral 2016, réédition 2025. Revue A, n°6, *Marcelle Delpastre femme-terre*, 2019.

Jean-Pierre Cavallié, publications dans les Dossiers du GRIHL.

Per una bibliografia completa, consultar lo catalògue del Chamin de sent-Jaume, Roier 87380 Meusac e per los contes la revista LEMOUZI, 13 Place Municipale 19000 Tulle.

Damb era colaboracion de:

MARCELA DELPASTRE

Dins un plen-ponh pichon d’annadas, entre 1920 e 1925, nasquèron cinc escrivans que pòrtan naut la lenga occitana e l’engenh de la literatura. Entre Joan Bodon lo Roergàs (1920) e Marcela Delpastre la Lemosina (1925), laissan una òbra capitala : Max-Felip Delavouët lo Provençal (1920), Robèrt Lafont Provençal (1923) tanben, Bernat Manciet lo Gascon (1923). Biaisses diferents, sensibilitats diferentas, varietat de las òbras, ofrisson un panèl que cobrís lo territòri de la lenga d’oest en est, de nòrd al sud. E, dins aquesta generacion, Marcela Delpastre se remarca particularament.

Femna fòra nòrmas, escrivana excepcionala, se definissiá ela aital : “ieu que sui paisan e ren de mai se n’es poèta”.

Paisan / poèta, poèta / paisan... dos estats indissociables que determinan conjuntament la carn de l’òbra. Una òbra que cobrís maites domenis : l’etnografia, los memòris, las cronicras, la poesia, amb coma particularitat l’utilizacion de doas lengas, l’occitan e lo francés.

L’etnografia

Marcela Delpastre se passèt tota la vida dins la bòria familiara qu’i vivián los parents, los grands-parents, la grand-tanta. Sola de família, se sabiá eiretièra d’un saber paisan ancian que, se non se practiva a son entorn, èra mai o mens encara conegut.

Conscienta qu’aquesta civilizacion èra a se pèrdre, ne volguèt laissar un testimonhatge, per ne salvagardar la memòria.

Es aital que nasquèron *Le Tombeau des ancêtres, Des trois passages en Limousin, Los Contes de Vira-Boton, Los Contes dau Puèg Gerjan* (“... a la glòria de tots aquilhs que pòrtan dins l’arma lo sovenir e l’arma de nòstre país”), *Pro-vèrbis, Lo libre de l’erba e daus aubres, Bestiari lemosin, Setz-vos sortièrs ?, Le Bourgeois et le paysan, les contes du feu. S’atencionèt a mostrar la dimension universala d’aquestas practicas e sabers, ligats als elements cosmics, ancorats dins una cultura que l’uman e l’univèrs i son intimament associats.*

Quand la descripcion de practicas s’acompanha d’una analisa, los tèxtes son en francés (*Des trois passages*, per exemple). Quand s’agís de descriure solament, l’occitan es causit (*Lo libre de l’erba e daus aubres, lo Bestiari lemosin*). Los contes, editats per la revista Lemouzi, pareguèron amb la traduccion segon la politica editoriala de la revista.

Los memòris

Es a la fin de sa vida, quand lo poèta n’a “plus la force de la poésie”, que Marcela Delpastre entrepren de redigir los Memòris, sèt tòmes que representan unas 2500 paginas. Los títols correspondon a las pontannadas que marcan una vida : l’enfança, *Les Chemins creux*, 1993 ; los estudis, *Derrière les murs*, 1994 ; fille à marier, *Le Temps des noces*, 1995; demorar a la bòria, *Le Jeu de patience*, 1998 ; *Les Lourdes chaînes de la liberté, La Traversée du désert, La fin de la fable*. Los quatre darrièrs tòmes foguèron publicats per Plein Chant e Lo Chamin de sent-Jaume en dos volumes, un per *Le Jeu de patience*, los tres autres en un sol volume en 2004, doncas après la mòrt de Marcela e après que Payot decidiguèt de los editar pas.

En mai de la simpla vida de l’autora dins son mitan rural, los Memòris evòcan la vida culurala de Marcela, sas relacions literàrias occitanas e autras e subretot la gestacion de son òbra. Las darrièras paginas del darrièr tòme, *La Fin de la fable*, apareisson coma las etapas d’un destacament, necite e dolorós, « il était si grand mon jardin », las vacas vendudas, regretadas coma de personas, conegudas caduna per son nom, son biaís d’èsser.

S’i apond una reflexion sus la memòria.

«J’ai longtemps marché. Sur mes pieds, dans ma tête, et sur tes pas, mémoire. Ailleurs – disais-je alors – ailleurs je n’ai trouvé que moi. Je n’étais que moi-même. Étais-je moi ? De ce corps boursoufflé d’os fragile et de viande évasive, suis-je moi-même? Suis-je moi? Qui m’en assure sinon toi, mémoire? O perfide mémoire! Mémoire à la langue bifide, qui transperce et caresse à la fois (...) Tu m’as sucée jusqu’à la moëlle (...)»¹

Las cronicas

Jos lo títol *Petites Chroniques de Germont*, lo Chamin de sent-Jaume publiquèt en 2013 l’ensemble de las Cronicas escrichas per Marcela Delpastre entre 1983 e 1988.

Comandadas per Le Populaire du centre, lo jornal ne farà paréisser sonque vint e nòu. Los tèxtes ne son mai o mens longs, los subjèctes variats, tocant a de questions de societat o ben mai generalas. Marcela laissa correr sa pensada e sa pluma, son sens critic, son umor, totjorn amb una dòsa bèla de centena.

La poesia

Constituís la part màger de l’òbra, per son intensitat e l’importància que representava per Marcela Delpastre. Los Memòris n’evòcan la gestacion malaisida («ça hurlait en moi comme une portée de loups », «mais je n’en avais encore ni la matière ni les moyens») ducas a la naissença dins la dolor, la lucha permanenta, lo còrs a còrs esprovant:

«Mais qu’est-ce que c’est que la poésie? Mais qu’est-ce que c’est ? Que si j’ai cru parfois te joindre face à face – ô belle, ô pute, ma fugitive, ma bien-aimée mal aimée ma charmante, garce de mes amours, était-ce toi cette évidence? Ou cette fulgurance, ou cette illumination? (...) Elle se moque bien de moi, la belle! Mais jamais me fut-elle douce? Tendre, amicale? Elle se fout bien que moi je puisse ou bien ne puisse pas vivre sans elle. Elle s’en fout. Elle s’est bien servie de moi, je pense.Que si je la pleurais, que si je la priais, je n’ai jamais pu la contraindre, ni même l’apprivoiser. Elle faisait de moi ce qu’elle voulait.»²

per s’acabar en 1994 dins l’amarum de “je n’ai plus la force de la poésie”. Es que lo poèta es dins una actitud cristica, se sacrificant per metre en mots la paraula-consciéncia del vivent e del cosmòs.

Tèxtes corts d’una pagina o doas o qualques linhas (los saumes) als tèxtes grands d’un quarantenat de paginas (*Poésie modale*, tres tòmes) lo meteis buf

^[1] La Fin de la fable, p.763-764.

^[2] La Fin de la fable, p.720.

sosten la paraula delpastriana que ditz l’uman, la creacion, lo vivent, Dieu, l’amor, la mòrt del país, la beutat. Un buf e un ritme, lo del saume, fach de versets que pòrtan la respiracion e l’anament de la pensada ducas a la casuda finala, a travèrs de metafòras imbricant totas las fòrmas del vivent. ‘L’Aubre vièlh’, dins *Saumes pagans*, n’es un dels exemples.

Una musica s’ausís dins aquesta poesia, en mai del ritme, mercé a las sonoritats que se respondon, a la predominança de sons vocalics. D’unes tèxtes fonccionan coma de motets o de simfonias.

La pròsa en francés presenta totas aquestas caracteristicas, poetica ela tanben, dins *Proses pour l’après-midi e Cinq Heures du soir*.

Una vida consagrada a l’escritura. Mas caliá ben s’avidar... E doncas, en parallèla, lo trabalh de la bòria.

Mai d’un còp diguèt la Marcela, que la bòria, la tèrra, aviá pas causit d’i demorar. I èra nascuda, i visquèt. Ont seriá anada ? E perqué faire ? Après l’única annada d’Arts Deco a Lemòtges, tornèt a Germont per l’estiu dins la família. Ajudava als trabalhs, gardava las vacas, legissiá, brodava, dessenhava, pintrava. Se dobtava pas qu’èra la debuta d’una vida de paisana. Es que, lo temps passant, los ancians se n’anèron, caliá participar de mai en mai als trabalhs, ducas a se trobar sola per far valer lo ben. E, pauc a cha pauc, quand la malautiá de Charcot seguirà son evolucion, abandonar los pòrcs, puèi los conilhhs, d’unas peças a las romècs... mas jamai l’escritura.

Escriure... un prètzfach, una necessitat, una rason de vida. Pasmens la reconeissença foguèt longa a venir particularament dins son mitan ont la premsa l’aviá qualificada de “pastorèla”. I aguèt qualques tèxtes dramatics montats per Ràdio-Lemòtges. I aguèt lo Prèmi Jaufre Rudel. Li calguèt esperar la publicacion de *Saumes Pagans* per l’IEO en 1994 per èsser reconeguda coma poèta. Son constat es lucide :

«Il pèse sur la femme un anathème qu’il est lourd de soulever des deux mains à la fois. Sur la femme et sur le poète. (...) je porte le double anathème comme une fleur à chaque main.»³

Doble ? Quadruple puslèu, car femna, poèta, paisana, lemosina.

Las lengas

Cò dels Delpastre-Geneste, se parlava majoritàriament lemosin. Lo paire Delpastre èra vengut gendre, sa lenga èra lo francés ; Marie-Louise Geneste, la femna, èra foncièra, coma sos ascendents dins lo mèsme ostal, parlava essencialament lemosin. L’enfant Marcela foguèt doncas de totjorn al contact de doas lengas. Abans l’escolà, quand jogava amb los vesinòts, l’occitan èra la lenga naturala.

Marcela se soven ; a quatre ans, declarèt : “À partir d’aujourd’hui, parlerai patoès coma lo Peitau e los pitits”, decision que rend compte d’una cèrta consciéncia e qu’apareis coma un element fondator dins lo rapòrt a las lengas.

^[3] La Cinq heures du soir, p.418.